

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
Straffrättsenheten

Ju.remissvar@regeringskansliet.se

Remissyttrande över betänkandet Skärpta straff för brott i kriminella nätverk (SOU 2021:68)

(Ju2021/03004)

Inledning och allmänna synpunkter

Utredningen har på ett förtjänstfullt sätt redogjort för problem-bilden och de övriga nordiska ländernas regleringar i nu aktuellt avseende. Utifrån det ökande antalet gängrelaterade skjutningar, sprängningar och därmed sammanhängande fall av dödligt våld har hovrätten förståelse för ambitionen att vidta kraftåtgärder för att bekämpa den brottslighet som begås inom respektive mellan kriminella nätverk.

Utredningen har identifierat ett antal brott så som vanligt förekommande bland nätverkskriminella. Hovrätten delar i och för sig utredningens uppfattning att de identifierade brotten är vanligt förekommande i gängkriminella sammanhang. Flera av de utpekade brotten, inte minst rån och narkotikabrott, begås emellertid även i stor utsträckning av personer som inte har någon anknytning till kriminella nätverk. Hovrätten har förståelse för svårigheten att närmare definiera vad som avses med begreppet *kriminellt nätverk*. Avsaknaden av en sådan definition framstår emellertid enligt hovrätten som problematisk och leder till att flera av de föreslagna ändringarna kan komma att slå alltför brett.

Det valda angreppssättet med höjda minimistraff tillåter inga nyanserade bedömningar beträffande brott begångna av personer som inte ingår i utredningens problembeskrivning. Enligt hovrättens mening vore generella regler i 29 kap. brottsbalken

beträffande försvårande omständigheter en mer träffsäker metod att bekämpa nätverkskriminaliteten. Sådana regler skulle dessutom kunna utformas så att de inte endast träffar vålds- och narkotikabrotten utan även sådan övrig brottslighet, t.ex. olika former av förmögenhetsbrott och brottsliga utnyttjanden av välfärdssystemen, som i stor utsträckning försörjer gängen i deras verksamhet. För det fall det anses önskvärt med en generell höjning av straffnivåerna bör det förslagsvis ske inom ramen för en större översyn av det straffrättsliga regelverket. Att stegvis och punktvis göra skärpningar av straffen för enskilda brott riskerar att rubba helheten och ekvivalensen i det straffrättsliga regelsystemet.

Hovrättens synpunkter på enskilda förslag lämnas nedan. I de delar inga synpunkter eller kommentarer framförs har hovrätten, bortsett från vad som angetts i föregående stycken, ingen erinran mot förslagen.

Skärpta straffskalor för grovt olaga tvång, olaga hot och grovt olaga hot (avsnitt 8.4.5 och 8.4.6)

Straffbestämmelsen om olaga hot omfattar gärningar av mycket skiftande karaktär. En stor del av de olaga hot som bedöms som grova begås sannolikt av personer som saknar anknytning till kriminella nätverk. Det finns enligt hovrättens mening behov av en straffskala som inte börjar alltför högt så att nyanserade straffvärdebedömningar kan göras i varje enskilt fall. Straffskalorna för olaga hot och grovt olaga hot bör därför inte ändras.

Hovrätten har valt att inte framföra några synpunkter på den föreslagna skärpningen av straffskalan för grovt olaga tvång. Ställningstagandet kan motiveras med att olaga tvång jämfört med olaga hot innefattar ytterligare gärningsmoment som gör att brottet framstår som något mer straffvärt och i något högre grad karakteristiskt för gängmiljön. För det fall det anses inkonsekvent att inte göra motsvarande straffskärpning beträffande olaga hot bör det dock enligt hovrättens mening ytterligare övervägas om skärpningen avseende olaga tvång är motiverad.

Straffskalan för rån samt vissa andra frågor (avsnitt 8.4.7)

Hovrätten avstyrker förslaget om ändring av straffskalan för rån. Straffbestämmelsen om rån omfattar gärningar av mycket skiftande karaktär. Det finns därför behov av en straffskala som inte börjar alltför högt så att nyanserade straffvärdebedömningar kan göras i varje enskilt fall. Rån torde i vart fall förekomma lika mycket utanför som inom kriminella nätverk. Mot den bakgrunden ansluter sig hovrätten till vad Ghita Hadding-Wiberg anfört i sitt särskilda yttrande (s. 509) och vad som tidigare anförts av regeringen (s. 190 sista stycket).

Hovrätten tillstyrker att straffbestämmelsen om rån utvidgas till att omfatta tillgrepp av betalningsverktyg.

Beaktande av att ett numerärt överläge har utnyttjats (avsnitt 8.6.3)

Utnyttjande av numerära överlägen vid brott mot person beaktas enligt hovrättens uppfattning regelmässigt som särskilt försvårande redan med nuvarande reglering. Hovrätten har dock ingen erinran mot att detta uttryckligen framgår av lagtexten i enlighet med förslaget.

Synnerligen försvårande omständigheter vid straffvärdebedömningen (avsnitt 8.6.4)

Hovrätten instämmer i och för sig i att det finns anledning att se mycket allvarligt på brottslighet som begås inom ramen för konflikter mellan kriminella nätverk. Den föreslagna regeln innehåller emellertid ett flertal begrepp av oklar innebörd vilka ska tillämpas tillsammans. Utöver de tillämpningssvårigheter detta kan medföra går det enligt hovrättens mening inte att utesluta att regeln kan bli tillämplig i fler fall än de tänkta. Regelns ordalydelse lämnar i sådana fall inget utrymme för en domstol att underlåta straffskärpning eftersom omständigheterna då *ska* anses vara *synnerligen* försvårande. Det är nämligen, i strid med vad utredningen anfört på s. 502, svårt att se att ordalydelsen skulle ge utrymme för en nyanserad bedömning eller att det skulle kunna finnas situationer då bestämmelsen inte får något genomslag alls.

De beteenden som träffas av *första punkten* betraktas redan idag som kvalificerande och/eller kraftigt straffvärdehöjande. Det stora problemet med skjutningar respektive sprängningar i nu aktuella miljöer är enligt hovrättens uppfattning inte primärt att de bestraffas för lindrigt utan snarare att alltför få fall klaras upp. Formuleringen att en gärning ”innefattat användning av skjutvapen” ska enligt betänkandet förstås som att gärningspersonen har avlossat eller försökt att avlossa ett skjutvapen. Rent språkligt torde dock även situationer där ett vapen endast visats upp eller riktats mot någon innefattas. För det fall förslaget genomförs bör lagtexten i paragrafens första punkt omformuleras så att det tydligare framgår vilka situationer som avses.

Vad gäller *punkterna 2 och 3* är det, med den lydelse som föreslås, sannolikt att regeln kan komma att tillämpas även i förhållande till personer/gärningar som inte har någon anknytning till kriminella nätverk. I avsaknad av en definition av vad som är ett kriminellt nätverk anges bl.a. att regeln aktualiseras beträffande gärningar som ”haft bakgrund i en konflikt mellan grupper av personer”. Med grupper avses att det ska röra sig om minst två personer på vardera sida av konflikten. Att två personer med gemensamma intressen står mot två andra är knappast specifikt för just kriminella uppgörelser av det slag bestämmelsen är avsedd att träffa utan skulle även kunna inrymma exempelvis grannfejder och liknande. Det kan antas att det, annat än i de uppenbara fallen, kan vara förenat med betydande svårigheter att avgöra vad som är en grupp, vad som är en konflikt samt på vilket sätt, och med vilket tidsmässigt samband två händelser måste hänga ihop för att den ena ska anses ha sin bakgrund i den andra. På samma sätt kan det vara förenat med stora svårigheter att avgöra huruvida en gärning är ägnad att framkalla en konflikt av angivet slag.

Sammanfattningsvis anser hovrätten att syftet med den föreslagna bestämmelsen i och för sig är lovvärt. Utifrån de synpunkter som framförts ovan anser hovrätten dock att den inte bör införas i sin nu föreslagna form.

Skärpt straffrättslig reaktion mot att involvera unga i kriminalitet (avsnitt 9.3.4)

Hovrätten tillstyrker förslaget om införande av det nya brottet främjande av ungdomsbrottslighet. På s. 262 i betänkandet anges

att ett straffbart involverande kan föreligga även vid ren passivitet från gärningsmannens sida. En sådan innebörd framstår dock inte som förenlig med regelns föreslagna ordalydelse.

En särskild straffskala för försäljning av narkotika samt befattning med narkotika avsedd för försäljning (avsnitt 10.6.2)

Hovrätten avstyrker förslaget. Hovrätten delar i och för sig utredningens bild av att narkotikaförsäljning är en viktig inkomstkälla för de kriminella nätverken. Långt ifrån all narkotikaförsäljning är emellertid av det slaget och med hänsyn till att det kan röra sig om gärningar av så vitt skiftande karaktär framstår ett minimistraff om sex månader som alltför högt och riskerar att leda till orimliga resultat.

Med tillämpning av asperationsprincipen skulle ett fåtal försäljningar av mycket små mängder narkotika komma att leda till ett långt fängelsestraff även för den som t.ex. sålt narkotika för att finansiera sitt eget missbruk. Så skulle exempelvis den som vid två skilda tillfällen ertappas med att sälja ett gram cannabis med den föreslagna regleringen komma att dömas till runt nio månaders fängelse, vilket motsvarar minimistraffet för en grov kvinnofridskränkning. En önskad effekt av en så påtaglig straffskärpning skulle därtill kunna bli att de kriminella nätverken får incitament att anlita allt yngre personer som narkotikaförsäljare. Detta mot bakgrund av att straffskärpningen i praktiken inte blir lika kännbar för de yngsta lagöverträdarna.

Om det föreslagna andra stycket införs i 1 § narkotikastrafflagen framstår det som oklart hur det nya minimistraffet är tänkt att förhålla sig till den etablerade praxis som finns beträffande beaktande av sort och mängd. För att systemet ska hänga ihop måste den betydande skärpningen av minimistraffet rimligen leda till en påtaglig straffskärpning även för befattning med större mängder narkotika avsedda för försäljning.

Sammanfattningsvis anser hovrätten att straffskalan även fortsättningsvis bör vara sådan att den tillåter nyanserade straffvärdebedömningar utifrån sort, mängd och övriga omständigheter kring gärningen. För det fall förslaget ändå genomförs framstår det som inkonsekvent och ologiskt att inte låta straffskärpningen

omfatta utbudande av narkotika till försäljning m.m. enligt 1 § 1 st 5 p narkotikastrafflagen. Det bör vidare övervägas om inte motsvarande straffskärpning ska införas beträffande smuggling.

Vad gäller den föreslagna ändringen av 2 § narkotikastrafflagen är hovrättens uppfattning att det redan idag finns en fast praxis av innebörden att befattning med narkotika avsedd för försäljning regelmässigt inte bedöms som ringa narkotikabrott även om den avser mycket små mängder narkotika. Hovrätten har dock ingen erinran mot att detta uttryckligen framgår av lagtexten.

Kriminalisering av försök respektive förberedelse till innehav och annan befattning med narkotika än bruk (avsnitt 10.6.4)

Hovrätten tillstyrker förslaget i den del det avser kriminalisering av försök till narkotikabrott i form av innehav och annan befattning än bruk.

I betänkandet föreslås även att förberedelse till innehav och annan befattning för eget bruk ska vara straffbart. Som exempel på förberedelsegärningar nämns bl.a. införskaffande av en krypterad chattfunktion eller något annat hjälpmedel som syftar till att undgå upptäckt. Att bevisa syftet med sådana förberedelsegärningar torde vara förenat med betydande svårigheter. Det kan därtill, enligt hovrättens mening, ifrågasättas om gärningar av nämnda slag i sig är så pass klandervärda att en kriminalisering är motiverad. Det framstår som något oklart vilken typ av gärningar regleringen är avsedd att träffa utöver de exemplifierade. Frågan bör enligt hovrättens mening utredas ytterligare innan ett eventuellt genomförande av förslaget.

Presumtion för häktning vid misstanke om brott med minimistraff om fängelse i ett år och sex månader (avsnitt 12.4.2)

Hovrätten avstyrker förslaget. Den s.k. tvåårsregeln är väl inarbetad och hovrätten ser inget egentligt behov av den ändring som föreslås. Personer inom gängmiljön, som misstänks för grov misshandel eller rån, häktas i regel utifrån föreliggande kollusions- eller recidivfara redan med nuvarande reglering. Även om en ändring i enlighet med utredningens förslag förmodligen skulle leda till att något fler personer häktas än med nuvarande

ordning är det tveksamt om de tillkommande frihetsberövandena skulle avse gängkriminella.

Detta yttrande har beslutats av hovrättsråden Marianne Karlsson och Petter Anefur samt hovrättsassessorn Hampus Ekelund (referent).

Marianne Karlsson

Hampus Ekelund